

Adembenemend

Nieuwe bijbelstudies over de gelijkenissen van Jezus

Bernhard Reitsma

Vierde druk

Uitgeverij Boekencentrum, Utrecht

ISBN 978 90 239 2697 9

NUR 707

Ontwerp omslag Mulder van Meurs

Lay-out en dtp binnenwerk zetR, Hoogeveen

Vierde druk 2018

© 2013 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Inleiding

Berend Maarsingh (1916-1995) was predikant en theoloog en doceerde Hebreeuws aan de Universiteit van Utrecht. Als ik hem zag, moest ik denken aan de profeet Elia: woeste, witte haardos en een lange baard. Hij sprak altijd vol passie en in zijn preken bracht hij onbegrijpelijke passages uit het Oude Testament tot leven. Ik vroeg hem een keer hoe hij uit die moeilijke bijbelteksten telkens weer een boodschap wist op te diepen. Zijn antwoord ben ik nooit vergeten. Hij zei: ‘Als je maar lang genoeg op een tekst klopt, dan gaat deze op den duur wel open.’ Aan die uitspraak moet ik vaak denken als ik met gelijkenissen bezig ben. Het zijn vaak moeilijke verhalen, die we niet direct begrijpen. Ze zijn uit het leven gegrepen; de mensen in zijn tijd zagen het voor zich. Dat geldt niet voor ons en we moeten ons 2000 jaar in de geschiedenis verplaatsen om iets te proeven van wat Jezus bedoelde. En toch, als we blijven luisteren, en ons in de context van de gelijkenissen en van de tijd van Jezus blijven verdiepen, gaat de tekst op den duur toch open. Dat is in ieder geval mijn ervaring met de gelijkenissen die in dit boek zijn opgenomen.

De boodschap die na (lang) kloppen tevoorschijn komt is adembenemend. Net zoals in de gelijkenissen in *Onvoorstelbaar* komt Jezus altijd weer terug bij de genade en liefde van God. Hij kan daar niet genoeg over zeggen. Die liefde is ook altijd weer zo verrassend. Elke gelijkenis kent onverwachte wendingen; het gaat over mensen die ongebruikelijke dingen doen, er gebeurt van alles wat niet gewoon is. Daarmee wil Jezus op verschillende ma-

nieren onze ogen en ons hart openen voor die liefde van God, zodat we ons over Gods genade gaan verwonderen.

Anderzijds komt Jezus in de gelijkenissen ook altijd weer terug op de manier waarop mensen op Gods genade reageren. Ook dat is adembenemend. Als je gezien hebt hoe onvoorstelbaar goed God is, dan kun je niet begrijpen dat mensen voor die goedheid niet open staan, dat ze die liefde afwijzen. Sommige mensen zijn zo op zichzelf gericht en overtuigd van hun eigen goedheid dat ze Gods liefde en genade niet eens meer opmerken. Het komt in deze gelijkenissen allemaal voorbij. Jezus wil ons ermee wakker schudden. Hij houdt ons een spiegel voor en wil ons aansporen ons leven opnieuw toe te wijden aan Gods genade en goedheid.

Het eerste verhaal uit Marcus 6 is geen klassieke gelijkenis. Het is een verhaal waarin Jezus over het water loopt om zijn discipelen te helpen. Toch is het tegelijkertijd ook een metafoor, die direct aansluit bij het voorgaande, waar Jezus een grote menigte mensen te eten geeft met maar vijf broden en twee vissen. In *Onvoorstelbaar* heb ik uitgewerkt hoe dat verhaal in wezen een gelijkenis in actie is, waarin Jezus wordt beschreven als de (goede) herder uit Psalm 23. In Marcus 6:45-52 gaat dat verhaal uit Marcus 6:30-44 verder.

De andere hoofdstukken gaan wel over echte gelijkenissen. In deel 2 komen die verhalen aan bod, waarin de nadruk ligt op Gods goedheid. In deel 3 verschuift de aandacht naar de manier waarop mensen op Gods goedheid reageren.

Aan alle hoofdstukken zijn gesprekvragen toegevoegd, voor bespreking in kringverband. Ze zijn echter ook geschikt voor persoonlijke meditatie.

I Adembenemend: God komt voorbij

De geschiedenis van Jezus die over het water loopt heeft altijd tot de verbeelding gesproken. Jezus kan dingen die niemand kan. Daaruit kun je in stormachtige perioden van je leven hoop putten. Misschien dat we net als Petrus in Matteüs 14 ook over het water kunnen lopen en de stormen in ons leven met voeten kunnen treden. De ervaring is echter dat we telkens weer kopje onder gaan. De vragen die dat oproept kunnen ons ontmoedigen. Waarom loopt Jezus wel over het water, maar helpt hij ons niet? Dan krijgt het verhaal iets wrangs. Als we goed letten op de context, blijkt dat het verhaal het karakter heeft van een gelijkenis. Het is een gelijkenis over 'voorbijgaan' en daarin ligt een bijzondere boodschap verborgen voor ons vandaag, als we overspoeld dreigen te raken door de golven en de duisternis. Daarmee is de toon voor de gelijkenissen gezet. God komt voorbij!

1. De gelijkenis van het voorbijgaan

Marcus 6:45-52

‘Maar jullie zal ik voorbijgaan’, Exodus 12:13

‘En daar kwam de HEER voorbij’, 1 Koningen 19:11

Jezus wil zijn discipelen voorbijlopen (vs. 48). Dat is merkwaardig. Eerst heeft Jezus een grote menigte mensen met vijf broden en twee vissen te eten gegeven (Marc. 6:34-44). Vervolgens heeft Hij zijn discipelen weggestuurd (vs. 45), afscheid genomen van de mensen en is Hij gaan bidden op een berg (vs. 46). De discipelen zijn intussen midden op het Meer van Galilea beland en komen niet vooruit. Ze roeien wat ze kunnen, maar hebben de wind tegen. Jezus is al die tijd alleen aan land (vs. 47) en lijkt de discipelen aan hun lot over te laten. Als Hij dan eindelijk, diep in de nacht, tijdens de laatste nachtwake, toch naar hen toekomt, staat er dat Hij hen voorbij wil lopen (vs. 48). Je vraagt je af waarom. Als het waar is dat Jezus hen als de nood het hoogst is, voorbij wil gaan, dan heeft dat iets wreeds, iets bitteres. Je denkt dat je eindelijk gered wordt en dat je problemen voorbij zijn en dan gaat de hulp net aan je neus voorbij. Alsof er een spelletje met je gespeeld wordt. Is het niet volkomen zinloos dat Jezus dan over het water loopt? Even laat Hij zien dat Hij alles kan, maar gaat dan toch zijn discipelen voorbij?

Die verwarring is herkenbaar. Als je op welke wijze dan ook geconfronteerd wordt met tegenwind in je leven, met dingen die je leven ontwrichten en stuk maken, wat betekent het dan dat Jezus inderdaad alles kan, terwijl er weinig in je leven lijkt te ver-

anderen? Loopt Jezus je dan met al zijn macht gewoon voorbij?

Soms wordt dit gedeelte uitgelegd als een soort test. Jezus doet net alsof Hij verder wil lopen om het geloof van zijn discipelen te testen. Hij wil zien of ze ook volharden in hun geloof als het anders loopt dan ze denken of als ze teleurgesteld raken. Die verklaring is erg ver gezocht en past ook niet goed in de sfeer van het hele verhaal. Er staan andere dingen op het spel. Als we daarom de passage nog eens grondig doorlichten, gaan we ontdekken wat hier werkelijk bedoeld wordt.

Jezus is kwetsbaar

Om te beginnen schrijft Marcus zijn Evangelie niet om te laten zien dat Jezus een soort superheld is met bovennatuurlijke krachten. Het gaat er niet om dat Jezus 'alles kan', om te bewijzen dat het christelijk geloof waar is. Dat is ook niet de spits van deze geschiedenis: 'Zie je wel dat Jezus almachtig is, Hij kan zelfs over het water lopen.' Heel het Evangelie van Marcus staat in het teken van het einde, het lijden en sterven van Jezus. Marcus benadrukt dat Jezus niet de onsterfelijke supermens is, maar de lijdende knecht van de Heer. De Mensenzoon moet veel lijden en door de oudsten van het volk, de hogepriesters en de schriftgeleerden verworpen en gedood worden (Marc. 8:31). Dat geldt dus ook voor de geschiedenis van Jezus die over het water loopt. Dat is een eerste aanwijzing om het verhaal te gaan begrijpen. Als de lijdende Messias krijgt het lopen van Jezus over het water een andere betekenis. Daarmee komt Hij dichterbij ons, juist als we in zwaar weer zitten en zoeken naar de zin van het leven, juist als we dichterbij God willen komen, maar niet weten hoe.

Jezus is de goede Herder

In de tweede plaats sluit dit verhaal aan bij het voorafgaande. De indeling in verzen en hoofdstukken is niet van Marcus en daarom is ons gedeelte onderdeel van het langere verhaal dat al begint in Marcus 6:34. Jezus is met de mensen bewogen; ze lijken op schapen zonder herder. Daarom treedt Jezus zelf op als Her-

der en wel als de (goede) Herder uit Psalm 23. Hij doet de mensen neerliggen in het groene gras (6:39, Ps. 23:2). Hij voedt zijn volk voor het oog van de vijanden, de Romeinen die bij deze grote manifestatie ongetwijfeld aanwezig zijn geweest om een oogje in het zeil te houden (vgl. Ps. 23:5). Hij zorgt dat zijn volk overvloedig (vgl. Ps. 23:5) te eten krijgt, er blijven twaalf manden eten over. Kortom, Jezus is niemand anders dan God zelf, de Herder die zijn volk als schapen komt weiden.¹ Marcus 6:45-51 is daarom als het ware de *finishing touch*. Als Jezus over het water loopt, zorgt Hij ervoor dat de discipelen midden in de donkere nacht in rustig vaarwater komen (6:48, 51). Ook dat verwijst naar Psalm 23: de Herder 'voert mij naar vredig water' (Ps. 23:2). 'Al gaat mijn weg door een donker dal, ik vrees geen gevaar, want u bent bij mij' (Ps. 23:4).

Anders gezegd, Marcus laat in dit gedeelte zien dat Jezus ten diepste zelf de Herder is over Wie Psalm 23 spreekt. Hij is geen 'miracle man' als Hij de broden en vissen uitdeelt, Hij is geen 'superhero' als Hij over het water loopt. Hij is de 'realiteit' van Psalm 23, Hij is God zelf. Door in het donker over het water te lopen, maakt Jezus in de vorm van een soort gelijkenis duidelijk wie Hij voor zijn discipelen in nood wil zijn. 'Ik ben de goede Herder. Ik ken mijn schapen en mijn schapen kennen mij (...).' 'Ik geef mijn leven voor de schapen' (Joh. 10:14, 15), 'niemand zal ze uit mijn hand roven' (Joh. 10:28). Hoeveel tegenwind de discipelen in hun leven ook ervaren, de belofte is, dat Jezus zijn volgelingen nooit uit het oog verliest (vgl. Marc. 6:48). 'Voorbijlopen' betekent in deze geschiedenis dus in ieder geval niet dat Jezus van hen weg wil lopen, zelfs niet net alsof.

Jezus loopt over het water

In de derde plaats heeft lopen op het water een diepere dimensie. In de Bijbel is de zee namelijk bijna altijd het beeld van de

1. Vgl. B.J.G. Reitsma, *Onvoorstelbaar. Bijbelstudies over de gelijkenissen van Jezus*, Zoetermeer 2012, p. 13-19.

kwade machten, die zich tegen God verzetten. Voor ons heeft de zee tegenwoordig misschien meer een wat romantische en vriendelijke uitstraling. Wat is er nu mooier dan met iemand van wie je houdt als de zon ondergaat langs het strand te lopen. Zelfs op een stormachtige herfstdag heeft het strand nog iets uitdagends. In de tijd van de Bijbel was de zee echter een dodelijke vijand. Op zee kan het spoken, daar heerst dood en verderf. Wie ook vandaag de verwoestende kracht van het water heeft meegemaakt zal dat beamen. Tsunami's en overstromingen hebben niets romantisch. De zee is de plaats van de dood; daar heerst chaos en angst, vissersweduwen kunnen erover meepraten. Als het dan ook nog eens midden in de nacht is, dan is de dreiging compleet.

Wanneer Jezus juist dan over het water loopt, laat Hij daarmee zien dat Hij de machten van de duisternis met voeten treedt. Ook daarmee gaat Hij in de voetsporen van God zelf. Zó is God! Als je het Oude Testament leest, zie je telkens weer dat God de machten van de zee de baas is. Hij 'wandelt op de hoog oprijzende zee' (Job 9:8), 'met zijn kracht doet hij de zee bedaren' (Job 26:12). Hij 'sloot de zee af met een deur' (Job 38:8). 'Boven het geraas van de wijde wateren, van de machtige baren der zee, is hoog in de hemel de machtige HEER' (Ps. 93:4). Of zoals de berijming uit 1967 het zegt:

*Geweldiger dan water en dan wind
Is in de hoogte God die overwint.
Geweldig is de Here, die zijn voet,
plant op de nek van deze watervloed.
(Ps. 93:3, NB)*

Dat gebeurt in Marcus 6: Jezus plant zijn voet op de watervloed. In Hem verschijnt God zelf op het toneel, de machtige van Israël.

Jezus is 'Ik ben'

Dat Jezus God zelf is, zoals we Hem uit het Oude Testament hebben leren kennen, wordt ook duidelijk uit wat Hij zegt. Als de

discipelen Hem over het water zien lopen, denken ze dat Hij een geestverschijning is, een spook. Veel andere verklaringen zijn er niet als er midden in de nacht een schim over het water naar je toe komt. Daarom stelt Jezus hen gerust en roept Hij hen toe: 'Blijf kalm! *Ik ben het*, wees niet bang' (vs. 50). Dat is meer dan een geruststelling dat de man op het water een bekende is; ook dan blijft 'lopen over het water' absurd. In het Grieks staat er echter niet: Ik ben *het*, maar 'Ik ben'. Dat betekent iets heel anders. 'Ik ben' is de Gods naam uit het Oude Testament, *JaHWeH*. Zo maakte God zich aan Mozes bekend bij de brandende braamstruik (Ex. 3:14): 'Ik ben die er zijn zal', 'Ik ben die Ik ben.' Mozes moet tegen de Israëlieten zeggen dat 'IK ZAL ER ZIJN' hem gestuurd heeft. In Jezus die over het water loopt komt God in eigen persoon naar de discipelen toe. De Heilige is in hun midden. Opnieuw blijkt, dat voorbijlopen een teken is van de *nabijheid* van Jezus, met al zijn macht en liefde, en niet van zijn afwezigheid.

Jezus gaat voorbij

De geschiedenis van Jezus die over het water loopt, beschrijft dus als een soort gelijkenis hoe God in Jezus op het toneel verschijnt. In dat licht moeten we dan ook het 'voorbijlopen' van Jezus gaan begrijpen. Het is namelijk een uitdrukking met een specifieke betekenis in relatie tot Gods handelen.

Als we terugbladeren in de Bijbel komen we het tegen in de geschiedenis van de profeet Elia (1 Kon. 18, 19). Nadat God ten overstaande van de Baälpriesters en het hele volk Israël een overweldigend bewijs heeft geleverd dat Hij de enig ware God is en niet de Baäl (1 Kon. 18:37-39), moet Elia op de berg Horeb aantreden voor een ontmoeting met God. Dan staat er dat de Here voorbijkwam (1 Kon. 19:11). Eerst is er een geweldige windvlaag, dan een aardbeving en ten slotte vuur, maar God zelf is uiteindelijk in het gefluister van een zachte bries (het suizen van een zachte stilte). 'Voorbijkomen', hetzelfde woord als 'voorbijgaan', wijst erop dat er iets staat te gebeuren. Als God voorbijgaat, dan spreekt Hij en maakt Hij zichzelf bekend; dan grijpt Hij in (1 Kon.

19:11-13, 15-18). Het is voor Elia een bemoediging om vol te houden en de hoop niet te verliezen. God volvoert zijn plan (1 Kon. 19:15-18).

Als we nog wat verder teruggaan in de Bijbel, komen we het ‘voorbijgaan’ van God ook tegen in het leven van Mozes. Hoewel de Here dagelijks ‘van aangezicht tot aangezicht’ heel persoonlijk met Mozes sprak, ‘zoals iemand spreekt met zijn vriend’ (Ex. 33:11, NBG), had hij God nooit echt gezien. Na alles wat Mozes met God en zijn volk heeft meegemaakt, vraagt hij daarom of hij Gods heerlijkheid mag zien (Ex. 33:18). Dat is echter onmogelijk – niemand kan Gods gezicht zien en leven (Ex. 33:20, 23). God komt Mozes wel tegemoet: Hij laat zijn heerlijkheid aan hem *voorbijgaan* (Ex. 33:19, 20, NBG). Dat houdt in, dat de Naam van de HERE wordt uitgeroepen: ‘liefdevol en genadig, geduldig, trouw en waarachtig’ (Ex. 34:6). De naam van God is een expressie van wie God ten diepste is. ‘Voorbijgaan’ betekent hier dus niet dat God weggaat, maar dat Hij juist met heel zijn wezen nabij is. Als God voorbijgaat manifesteert Hij zijn machtige genade. Dat geldt ook voor Marcus 6. Als Jezus ‘voorbijgaat’, staat er iets te gebeuren; dan verschijnt God in zijn macht en zijn liefde.

Om de diepste betekenis van het ‘voorbijgaan’ te begrijpen zullen we echter nog verder terug moeten in de Bijbel naar de geschiedenis van de uittocht van Israël uit Egypte (Ex. 12). In de nacht dat Egypte zou worden getroffen door de tiende plaag, zouden alle eerstgeborenen van mens en dier sterven. God had echter de Israëlieten opgedragen het bloed van een één-jarig lammetje aan de deurposten van hun huizen te strijken. Waar het bloed zichtbaar zou zijn, zou de Here aan Israël *voorbijgaan* (Ex. 12:13)! Het bloed was het teken waaraan de Here de Israëlieten kon herkennen en waardoor de dodelijke plaag hen niet zou treffen. Pesach is het feest van het *voorbijgaan*, het feest van de redding van Gods volk. Ten diepste herinnert het *voorbijgaan* van Jezus in Marcus 6 dus aan het Pesachfeest. Daarmee verwijst het tegelijkertijd naar het kruis, waar God voorbijgaat aan onze zonde en schuld omdat Jezus er, als het lammetje in het huis van de

Israëlieten, onze plaats heeft ingenomen. Op de paasmorgen plantte Jezus zijn voet op de nek van de vijand en overwon Hij de machten van zonde en dood. Dat zie je in Marcus 6 al oplichten. *Voorbijgaan* is het oordeel over de zonde en de dood, die zich in de machten van wind, water en duisternis laten gelden. Als Jezus voorbijgaat daagt er redding voor zijn volgelingen; Hij stapt in de boot en de wind gaat liggen (vs. 51).

Jezus gaat vandaag voorbij

Wat heeft het *voorbijgaan* van Jezus in Marcus 6 ons vandaag te zeggen? Wat betekent het wanneer we in zwaar weer terechtkomen?

Om te beginnen kunnen we uit het verhaal niet concluderen dat volgelingen van Jezus nooit in moeilijkheden verzeild raken. Het is gewoon niet waar dat een christen zonder al te veel tegenwind comfortabel door het leven kan navigeren. Ook na Pasen liggen de machten nog op de loer en bij een volgende tocht over het water kunnen wind, zee en duisternis opnieuw toeslaan. Jezus is geen superheld, die alle stormen kalmeert en alle problemen voor zijn volgelingen uit de weg ruimt. Ook vandaag komen er gelovigen om door de kracht van het water, bij overstromingen en tsunami's. Soms dreigen ze overspoeld te raken door allerlei golven van pijn en verdriet. Marcus geeft ons daarvoor geen verklaring. Hij legt niet uit waarom Jezus zijn discipelen alleen het water op stuurde of waarom het zo lang duurde voor Hij naar zijn discipelen toekwam. Ook voor ons is niet altijd duidelijk, waarom het lang kan duren voor God ingrijpt of soms helemaal niet lijkt in te grijpen.

In de tweede plaats is het verhaal van het *voorbijgaan* van Jezus als verwijzing naar Pasen wel een belofte, namelijk dat de machten eenmaal definitief zullen verdwijnen. Er komt een dag dat de zee er niet meer zal zijn (Op. 21:1). Dan zal God bij de mensen wonen en alle tranen uit hun ogen wissen. Dan zal er geen dood meer zijn, geen rouw, geen verdriet, geen pijn, geen post-traumatische stress, geen disorders. Dan maakt God alle dingen nieuw (Op. 21:4, 5).

In de derde plaats wil Marcus ons met deze geschiedenis be-moedigen. Tot die dag, dat God alles nieuw maakt, is Jezus bij ons en Hem is alle macht gegeven in de hemel en op de aarde (Mat. 28:18). Hij is de goede Herder en ons leven is met Hem ver-borgen in God (Kol. 3:3). Marcus spoort ons aan om - tot Jezus terugkomt - te leven uit geloof. Dat betekent je leven elke dag in elke situatie aan Jezus toevertrouwen; zeker weten dat wat je hoopt, maar niet ziet, echt waar is (Heb. 11:1, 2). Geloven is er-kennen dat God goed is, hoe je omstandigheden ook zijn, omdat Hij in Jezus alles voor ons heeft overgehad. Het is een persoon-lijke relatie met Jezus hebben en bij Hem schuilen. Uiteindelijk worden we niet getroost door een logische verklaring van het lij-den, maar alleen door de ontmoeting met de Allerhoogste zelf in Jezus Christus. Jezus, die van de berg naar de discipelen toe kwam, is uit de hemel naar de aarde gekomen en wil ook vandaag nog tot ons komen. Dat maakt je leven elk moment anders.

Tot slot vraagt het van ons dat we open staan voor de aanwe-zigheid van Christus in ons leven en tijd vrijmaken om in de stil-te in zijn tegenwoordigheid te verblijven. Jezus wil in al onze om-standigheden aanwezig zijn, als we Hem daartoe uitnodigen en de ruimte geven. Soms kan het nodig zijn andere volgelingen van Jezus om hulp te vragen, als de nood zo hoog is, dat we eigenlijk niet meer weten wat we moeten bidden. Het vraagt van de ge-meente van Christus dat we in een tijd van geestelijke en econo-mische crisis meer van God gaan verwachten en minder afhan-kelijk worden van onze eigen actie – dat we vooral biddend gaan vragen hoe God zich in onze tijd bekend wil maken. Want Hij is bij machte oneindig veel meer te doen dan wij bidden of besef-fen. Hij wil aan ons voorbijgaan! ‘Roep je mij aan, ik geef ant-woord, in de nood zal ik bij je zijn, je bevrijden en met roem over-laden, je overvloed geven van dagen. Ik zal je redding zijn’ (Ps. 91:15, 16).

Gespreksvragen

1. Lees Marcus 6:45-52 nog eens rustig door.
  - a. Wat spreekt je in deze geschiedenis aan? Waarom?
  - b. Wat daagt je in deze geschiedenis uit? Waarom?
  - c. Welke weerstand roept deze geschiedenis bij je op? Waarom?
  - d. Wat zou Jezus vanuit deze geschiedenis persoonlijk tegen jou te zeggen hebben?

2. Herken je iets van de spanning: enerzijds heeft Jezus alle macht, anderzijds lijkt Hij je leven soms letterlijk voorbij te lopen en verandert er zo weinig in moeilijke situaties? Kun je een voorbeeld noemen?
Hoe ga je daarmee om en wat betekent de geschiedenis uit Marcus 6 voor je?

3. Marcus spooft aan tot geloof.
  - a. Wat betekent dat als je tijdens stormen niet ziet waar je leven naartoe gaat en hoe je verder moet? Hoe kun je dat concreet vorm geven?
  - b. Kun je je in geloof oefenen of trainen? Kan geloof groeien en sterker worden? Hoe?

4. Welke rol speelt de gemeente van Jezus Christus als je het moeilijk hebt? Hoe zou de gemeente in dit opzicht kunnen of moeten functioneren? Gebeurt dat? Waarom wel/niet?

5. Heb je weleens ervaren dat Jezus Christus heel concreet de stormen in je leven stilde? Dat je redding hebt ervaren? Vertel elkaar daar in de groep over, of deel het met mensen die bemoediging nodig hebben.